

Krasnorutskyy O., Smigunova O. Business negotiations and ethics of conduct

This article describes the negotiations as an integral part of business life, as well as the relevance of the application of ethics in it. Overview and strategic tactics used in negotiations, their advantages and disadvantages, and especially their application. Especially highlighted principled negotiation strategies and defines the rules for its use. Described recommendations to simplify the perception of a business partner in the negotiations.

Keywords: *talks, negotiations, ethics, negotiation strategy, tactics, the interests of the parties.*

УДК 631.147

**ОСОБЛИВОСТІ ЦІНОУТВОРЕННЯ
НА ОРГАНІЧНУ АГРАРНУ ПРОДУКЦІЮ**

**ЛЕВКІНА Р.В., Д.Е.Н., ПРОФЕСОР,
ЛЕВКІН А.В., К.Т.Н., ДОЦЕНТ, КОТКО Я.М., ЗДОБУВАЧ,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Вирішення проблеми формування ефективної моделі ціноутворення, насамперед, на аграрну продукцію, є визначальним фактором розвитку національної економіки, оскільки формує базис для мотиваційного механізму суб'єктів господарювання на селі. Така модель повинна враховувати інтереси як виробників та споживачів продукції, так і держави, особливо за сучасних умов розвитку України та її місця на світовому ринку [1, 2]. З іншого боку, функціонування господарюючих суб'єктів в умовах високої вартості та дефіциту енергоресурсів, порушення екологічної рівноваги вимагає пошуку і запровадження у виробництво нових принципів, серед яких актуальним є виробництво органічної продукції без або з мінімальним застосуванням хімічних ресурсів, що дозволяє суттєво скоротити витрати матеріальних ресурсів. Згідно досліджень FiBL та IFOAM, із 162 країн, що мають інформацію щодо обсягів виробництва органічної продукції, більше 20 % мають 1-5 % сертифікованих земель, 9 % - 5-10 % і тільки 10 країн перевищують даний показник.

Україна, незважаючи на показник менший 1 %, має суттєвий потенціал щодо збільшення обсягів виробництва і розширення ринку збуту [3]. Тому недосконалість існуючої методики розрахунку ціни на органічну продукцію визначає наразі **актуальність** і своєчасність даної наукової статті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В працях вітчизняних науковців достатнього висвітлення отримали питання екологічної доцільності розвитку вітчизняного органічного виробництва аграрної продукції, вивченню досвіду США та країн ЄС щодо рівня ефективності відповідних агротехнологічних рішень, визначення потенціалу вітчизняних підприємств та можливостей ефективного його використання [4, 5]. На державному рівні для розвитку органічного агровиробництва у якості пріоритетної складової аграрної політики прийнято проект „Розвиток органічного агровиробництва в Україні” [6]. Низка публікацій присвячена проблемам саме підготовчого організаційно-адміністративного етапу і виробничо-збутової діяльності тощо [4, 7, 8, 9, 10].

Проте основні положення та принципи застосування методики ціноутворення повинні створювати базис для визначення об'єктивного і справедливого рівня ціни з урахуванням специфіки дії факторів впливу на органічне виробництво. Наразі дослідження питань ціноутворення на органічну продукцію є доволі обмеженими. На увагу заслуговують, насамперед, праці таких науковців, як: С.М. Онисько, О.А. Біттер, В.М. Баховського [11], Ю.Д. Білик [12], Ю.О. Лупенко, В.Я. Месель-Веселяк, Є.В. Гаваза [13], В.М. Сучкова [14] та ін., де сформовано не лише основні засади формування ціни в ринкових умовах, а запропоновані методичні підходи і рекомендації до визначення і обґрунтування ціни на органічну продукцію. Можливість розрахувати за допомогою даних рекомендацій мінімальний рівень ціни і відповідно майбутні надходження є важливим фактором у прийнятті рішення про перехід до органічного виробництва для суб'єкта господарювання, адже дозволяє економічно обґрунтувати та прогнозувати можливі сценарії розвитку подій.

Тому саме об'єктивна методика визначення ціни на органічну продукцію дозволить максимально точно визначити рівень ціни, що є прийнятним для підприємства–виробника, а значить розрахувати рівень майбутніх витрат і спрогнозувати очікуваний дохід.

Формулювання цілей статті – проаналізувати особливості ціноутворення на органічну аграрну продукцію з урахуванням технологічної специфіки її виробництва та очікуваних ризиків.

Виклад основного матеріалу досліджень. Зважаючи на тісний взаємозв'язок та взаємозалежність виробництва органічної продукції з низкою внутрішніх та зовнішніх факторів, серед яких, насамперед, високий рівень ризику у запровадженні системи землеробства, що базується на технологічних процесах без використання хімічних речовин (мінеральних добрив, пестицидів, стимуляторів росту та дозрівання тощо), і має нижчий рівень ефективності, необхідним є його врахування при визначенні ціни. В такому разі ефективність органічного виробництва і рівень врожайності культур прямо залежить від здатності та ефективності використання сонячної та інших видів природної енергії; несприятливих природно-кліматичних умов, які можуть спричинити втрату ще не зібраного врожаю; введення у сівозміну та структуру посівів додаткових допоміжних культур (сидератів); додаткових витрат на зберігання продукції та її підготовку до реалізації (на дотримання оптимального температурного режиму, вентиляцію та знезараження приміщення і контейнерів біологічно активними речовинами тощо). Тому методика визначення ціни повинна містити в собі складові, що дозволяють врахувати вище вказані фактори ризику та попередні «непродуктивні» витрати у сівозміні. Під такими вважаємо витрати на вирощування малопродуктивних культур, що позитивно впливають на структуру ґрунту та дозволяють накопичити природні мінеральні речовини у поверхневому шарі і відведення земель під парами. А тому підтримуємо твердження науковців Інституту аграрної економіки НААНУ Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка, П.Т. Саблука, що особливістю ціноутворення на органічну продукцію є врахування продуктивності сівозміни в цілому [13]. Запропоновані рекомендації щодо визначення ціни базуються на еквівалентній ціні традиційної продукції (вирощеної за традиційними технологіями) з коригуванням її органічною надбавкою. Така надбавка розраховується множенням: коефіцієнту рівновігдної врожайності, коефіцієнту ризику втрати врожаю, коефіцієнту сівозміни, коефіцієнту зберігання. В свою чергу коефіцієнт рівновігдної врожайності представляє собою відношення середньої врожайності культури за традиційною технологією до середньої врожайності її ж за органічною технологією. Коефіцієнт

втрати врожаю розраховується методом варіації врожайності культури за даними технологіями. Коефіцієнт сівозміни, на наш погляд, в представленій методиці є найбільш важливим оскільки дозволяє враховувати агротехнічні і технологічні рішення, що на перший погляд не є економічно виправданими, натомість обов'язковими при органічному вирощуванні культури.

На сучасному етапі розвитку землеробства органічне виробництво вимагає від персоналу не лише теоретичних знань, а й конкретних практичних вмій та навичок, досвіду роботи, чіткого усвідомлення тієї місії, яку виконує підприємство, формування відповідної екологічної свідомості і мотиваційного механізму. Вважаємо, що організаційно-адміністративні витрати на проведення ефективної кадрової політики та забезпечення підприємства висококваліфікованими фахівцями, підготовку до сертифікації процесу виробництва, поточні інспекційні заходи, незалежний аудит і бізнес-планування повинні також бути врахованими у ціновій органічній надбавці.

За розрахунками Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка, при врахуванні зазначених ними факторів впливу на величину цінової органічної надбавки, попередня еквівалентна ціна (що базується на врахуванні всіх можливих витрат при виробництві і реалізації продукції) повинна зростати не менше ніж на 35-50 %.

Натомість на ринку можна спостерігати суттєве завищення ціни на органічну продукцію (табл.).

З одного боку, ринкова ціна повинна відштовхуватися від мінімальної розрахункової ціни і зупинитися на рівні, який сприймають споживачі і який відображає їх купівельну спроможність. Звичайно, якісна продукція не може бути дешевшою, ніж продукція середньої якості, а органічна продукція через відсутність у ній залишків мінеральних добрив, пестицидів тощо є такою. Тому збільшення ціни сприятиме додатковим можливостям підприємства, особливо у перші роки після закінчення перехідного (конверсійного) етапу.

Використання даної методики розрахунку ціни дозволить виробникам органічної продукції не лише отримати прибуток від виробничо-збутової діяльності, а й створити умови для подальшого розвитку, збільшуючи обсяги виробництва і розширюючи асортимент продукції.

Таблиця 1

**Порівняльні ціни на традиційну та органічну
овочеву продукцію в Україні у лютому-березні 2016 р., грн. /кг***

• Овочева • культура	• Продукція	
	• традиційна	• органічна
• Морква	• 12,00	• 33,00
• Капуста	• 13,00	• 32,00
• Картопля	• 7,00	• 15,00
• Буряк	• 10,00	• 20,00
• Томат	• 50,00	• 180,00
• Огірки	• 47,00	• 100,00
• Зеленні культури (кріп, петрушка, зелена цибуля)	• 200,00	• 400,00
• Цибуля ріпчаста	• 12,00	• 45,00

**За даними електронного ресурсу інтернет-магазину Natur Boutique // [Електронний ресурс] .- Режим доступу: <http://natur-boutique.ua/>*

Практично за допомогою такої методики визначається та мінімальна ціна, що дозволяє виробнику отримувати прибуток та функціонувати на розширених засадах. Верхньою межею ціни є та, що відповідає рівню платоспроможності населення, оскільки у більшості випадків саме він є визначальним у прийнятті рішення щодо купівлі органічної продукції [14]. З іншого боку, головною особливістю органічної продукції є не лише її безпечність для навколишнього середовища, що не завжди сприймається цільовою аудиторією при купівлі товару, тим більше товару для задоволення первинних (біологічних) потреб людини, не лише безпечність для життя і здоров'я, натомість корисність, наявність цінних вітамінів, мінералів, фітонцидів амінокислот. Як правило, такий аргумент є більш вагомим та впливовим порівняно до попередніх.. Саме це формує додаткову споживчу цінність органічної продукції порівняно до традиційної.

Висновки.

1. В статті проаналізовані особливості ціноутворення на органічну аграрну продукцію з урахуванням технологічної специфіки її виробництва та очікуваних ризиків.

2. Методика визначення ціни повинна містити органічну надбавку, що розраховується множенням коефіцієнтів рівновігідної врожайності, ризику втрати врожаю, сівозміни та зберігання.

3. Вважаємо за доцільне вдосконалити методику врахуванням додаткових витрат на проведення ефективної кадрової політики та забезпечення підприємства висококваліфікованими фахівцями, підготовку до сертифікації процесу виробництва, поточні інспекційні заходи, незалежний аудит і бізнес-планування на підготовчому етапі до органічного виробництва.

4. Верхньою межею є ціна, що відповідає рівню платоспроможності населення, оскільки у більшості випадків саме він є визначальним у прийнятті рішення щодо купівлі органічної продукції.

5. Використання даної методики розрахунку ціни дозволить виробникам органічної продукції не лише отримати прибуток від виробничо-збутової діяльності, а й створити умови для подальшого розвитку, збільшуючи обсяги виробництва і розширюючи асортимент продукції.

Література

1. Месель-Веселяк В.Я. Удосконалення економічних відносин усільському господарстві / В.Я. Месель-Веселяк // Розвиток формгосподарювання на селі / В.Я. Месель-Веселяк, П.Т. Саблук, М.Й.Малік та ін; за ред. П.Т. Саблука і В.Я. Месель-Веселяка – К.:Урожай, 1993 – 376 с.

2. Саблук П.Т. Ціноутворення в період ринкового реформування АПК :монографія / П. Т. Саблук. – К.: ННЦ ІАЕ, 2006. – 440 с.

3. Світ органічного сільського господарства. Статистика та тенденції 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://orgprints.org/25188/7/FiBL_IFOAM_Word_of_Organic_Agriculture_2013_UA_final.pdf.

4. Скрипчук П.М. Соціо-еколого-економічні засади природокористування : інновації, інвестиції та механізм реалізації / П.М. Скрипчук, Н.І. Строченко, В.В. Рибак та ін.: монографія. – Рівне: НУВГП, 2014. – 454 с.

5. Левкіна Р.В. Проблемні аспекти участі підприємств-виробників овочів на органічному ринку / Р.В. Левкіна // Вісник ХНАУ. Серія «Економіка АПК і природокористування». № 7. — Харків: ХНАУ, 2013. — С. 119-126.

6. Спільна аграрна політика та органічне агровиробництво / Проект«Розвиток органічного агровиробництва в Україні». – 2003. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.swap-rural.org.ua/ta/files/200909081018040.Booklet_6e.pdf

7. Мельничук Я.П. Організаційні аспекти ведення органічного землеробства / Я.П. Мельничук // Економіка АПК. -2015. - №10. – С.97-103.

8. Чайкін О.В. Особливості аналізу сприйняття споживачами екологічно сертифікованої сільськогосподарської продукції. / О.В. Чайкін // Економіка АПК. – 2015. - №№10. – 83-87.

9. Галяс А. Органічне агровиробництво: нові ринкові можливості та виклики для виробників зерна в Україні / А. Галяс, М. Капштик, Ю.Бакун // Проект „Якість зерна та система кредитування сільськогосподарства в Україні – фаза II”. – К., 2008. – 71 с.

10. Артищ В.І. Перспективи формування ринку органічної продукції в Україні / В.І. Артищ, Г.М. Чорний // Науковий вісник НУБіП України. – 2010. – Вип. 154. – С. 23-29.

11. Онисько С.М. Ціни агропродовольчого ринку в умовах перехідної економіки. Монографія / С.М. Онисько, О.А. Біттер, В.М.Баховський. – Львів : НВФ «Українські технології», 2003. – 176 с.

12. Білик Ю.Д. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК / Ю.Д. Білик – К.: Урожай, 2000. – 164 с.

13. Методичні рекомендації з ціноутворення на органічну продукцію / [Лупенко Ю.О., Месель-Веселяк В.Я., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. - К. : ННЦ "ІАЕ", 2013,- 100 с.

14. Сучкова В.М. Методичні підходи до обґрунтування ціни пропозиції на органічну продукцію / В.М. Сучкова // Економіка АПК. – 2009. – № 5.– С. 110-115.

15. Махмудов Х.З. Маркетинг у сфері виробництва органічної продукції / Х.З. Махмудов // Економіка АПК – 2006. – № 2. – С. 115.

References

1. Mesel-Veselyak V.Ya. Udoskonalennya ekonomichnih vIdnosin usllskomu gospodarstvI / V.Ya. Mesel-Veselyak // Rozvitok formgospodaryuvannya na sell / V.Ya. Mesel-Veselyak, P.T. Sabluk, M.Y.Mallk ta In; za red. P.T. Sabluka I V.Ya. Mesel-Veselyaka – K.:Urozhay, 1993 – 376 s.

2. Sabluk P.T. TsInoutvorennya v perIod rinkovogo reformuvannya APK :monografIya / P. T. Sabluk. – K.: NNTs IAE, 2006. – 440 s.

3. SvIt organIchnogo sllskogo gospodarstva. Statistika ta tendentsIYi 2013 roku [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://orgprints.org/25188/7/FiBL_IFOAM_Word_of_Organic_Agriculture_2013_UA_final.pdf.

4. Skripchuk P.M. SotsIo-ekologo-ekonomIchnI zasadi prirodokoristuvannya : InnovatsIYi, InvestitsIYi ta mehanIzm reallzatsIYi / P.M. Skrpchuk, N.I. Strochenko, V.V. Ribak ta In.: monograflya. – Rivne: NUVGP, 2014. – 454 s.

5. Levkina R.V. ProblemnI aspekti uchastI pIdpriEmstv-virobnikIv ovochIv na organIchnomu rinku / R.V. Levkina // VIsnik HNAU. SerIya «EkonomIka APK I prirodokoristuvannya». No 7. — HarkIv: HNAU, 2013. — S. 119-126.

6. SpIlna agrarna polItika ta organIчне agrovirobnitstvo / Proekt«Rozvitok organIchnogo agrovirobnitstva v UkraYinI». – 2003. [Elektronniy resurs]. – Rezhim dostupu: http://www.swap-rural.org.ua/ta/files/200909081018040.Booklet_6e.pdf

7. Melnichuk Ya.P. OrganIzatsIynI aspekti vedennya organIchnogo zemlerobstva / Ya.P. Melnichuk// EkonomIka APK. -2015. – No 10. – S.97-103.

8. ChaykIn O.V. OsoblivostI analIzu spriynyattya spozhivachami ekologIchno sertifikovanoYi sllskogospodarskoYi produktsIYi. / O.V. ChaykIn // EkonomIka APK. – 2015. - No 10. – 83-87.

9. Galyas A. OrganIчне agrovirobnitstvo: novI rinkovI mozhlivostI ta vikliki dlya virobnikIv zerna v UkraYinI / A. Galyas, M. Kapshtik, Yu.Bakun // Proekt „YakIst zerna ta sistema kredituvannya sllskogospodarstva v UkraYinI – faza II?”. – K., 2008. – 71 s.

10. Artish V.I. Perspektivi formuvannya rinku organIchnoYi produktsIYi v UkraYinI / V.I. Artish, G.M. Chorniy // Naukoviy vIsnik NUBIP UkraYini. – 2010. – Vip. 154. – S. 23-29.

11. Onisko S.M. TsIni agroprodovolchogo rinku v umovah perehIdnoYi ekonomIki. Monograflya / S.M. Onisko, O.A. BItter, V.M.Bahovskiy. – LvIv : NVF «UkraYinskI tehnologIYi», 2003. – 176 s.

12. Bilik Yu.D. TsInoutvorennya v umovah formuvannya rinkovih vIdnosin v APK / Yu.D. Bilik – K.: Urozhay, 2000. – 164 s.

13. MetodichnI rekomendatsIYi z TsInoutvorennya na organIchnu produktsIyu / [Lupenko Yu.O., Mesel-Veselyak V.Ya., Sabluk P.T. ta In.]; za red. Yu.O. Lupenka, V.Ya. Mesel-Veselyaka. - K. : NNTs "IAE", 2013,- 100 s.

14. Suchkova V.M. MetodichnI pIdhodi do obgruntuvannya tsIni propozitsIYi na organIchnu produktsIyu / V.M. Suchkova // EkonomIka APK. – 2009. – No 5.– S. 110-115.

15. Mahmudov H.Z. Marketing u sferI virobnitstva organIchnoYi produktsIYi / H.Z. Mahmudov // EkonomIka APK – 2006. – No 2. – S. 115.

Левкіна Р.В., Левкін А.В., Котко Я.Ю. Особливості ціноутворення на органічну аграрну продукцію.

В статті проаналізовані особливості ціноутворення на органічну аграрну продукцію з урахуванням технологічної специфіки її виробництва та очікуваних ризиків. Особливістю ціноутворення на органічну продукцію є використання органічної надбавки, що розраховується множенням коефіцієнтів рівновігідної врожайності, ризику втрати врожаю, сівозміни та зберігання. Пропонується вдосконалення методики врахуванням витрат на проведення ефективної кадрової політики та забезпечення підприємства висококваліфікованими фахівцями, підготовку до сертифікації процесу виробництва тощо. Використання даної методики розрахунку ціни дозволить виробникам органічної продукції не лише отримати прибуток від виробничо-збутової діяльності, а й створити умови для подальшого розвитку.

Ключові слова: ціноутворення, органічна продукція, методика, органічна надбавка.

Левкина Р.В., Левкин А.В., Котко Я.Ю. Особенности ценообразования на органическую аграрную продукцию.

В статье проанализированные особенности ценообразования на органическую аграрную продукцию с учетом технологической специфики ее производства и ожидаемых рисков. Особенностью ценообразования на органическую продукцию является использование органической надбавки, которая рассчитывается умножением коэффициентов сопоставимости урожайности, риска потери урожая, севооборота и хранения. В методике целесообразно учитывать затраты на проведение эффективной кадровой политики и обеспечение предприятия высококвалифицированными специалистами, подготовку к сертификации процесса производства и т.д. Использование данной методики расчета цены позволит производителям органической продукции не только получить прибыль от производственно-сбытовой деятельности, но и создать условия для дальнейшего развития.

Ключевые слова: ценообразование, органическая продукция, методика, органическая надбавка.

Levkina R.V., Levkin A.V., Kotko Y.U. Fetures of pricing are on organic agrarian products.

the article the analysed features of pricing are on organic agrarian products taking into account the technological specific of her production and expected risks. The feature of pricing on organic products is the use of organic raise, that settles accounts the increase of coefficients of comparison of the productivity, risk of loss of harvest, crop rotation and storage. Perfection is offered taking into account of charges on realization of effective skilled politics and providing of enterprise, preparation highly skilled specialists to the certification of process of production. The use of this methodology of calculation of price will allow to the producers of organic products not only to get an income from productive-sale activity but also create terms for further development.

Keywords: pricing, organic products, methodology, organic raise.